SBORNÍK
ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ
ROČNÍK 1976 ● ČÍSLO 2 ● SVAZEK 81

MILOŠ NOSEK — JAROMÍR DEMEK

NAŠE GEOGRAFIE 1972—1975

1. Úvod

V uplynulém období nadále stoupal význam geografie ve světovém měřítku. Je dnes nesporné, že větší váha geografie jako vědy z velké části souvisí s problémy zhoršování životního prostředí lidské společnosti a hrozícím vyčerpáním přírodních zdrojů.

Široká veřejnost si stále více uvědomuje, že existence, rozvoj a budoucnost lidstva závisí na zdrojích soustředěných v tenké slupce na povrchu naší planety, kterou obvykle nazýváme krajinou sférou. Je stále patrnější, že zdroje krajinné sféry jsou vyčerpatelné. Velký význam pro život na Zemi má výměna hmoty a energie mezi jednotlivými složkami krajinné sféry. Činnost lidské společnosti vedla v různých částech naší planety k vyčerpání různých přírodních zdrojů a k narušení rovnováhy v oběhu hmoty a energie. Ekonomické využívání je dnes jedním z předních úkolů lidstva. Přitom přírodními zdroji jsou dnes nejen nerostné suroviny, ale i voda, vzduch a krajina jako celek.

Úkoly, které stojí před lidstvem při tvorbě optimálního životního prostředí a zajištění budoucího vývoje, jsou neobyčejně složité, neboť i vztahy mezi přírodou a společností v kulturní krajině se stávají stále složitějšími. Zkušenost ukázala, že při řešení těchto problémů nedostačuje odvětvový přístup, naopak je třeba se snažit o maximálně komplexní — systémový přístup. O systémový přístup k řešení aktuálních otázek vztahu přírody a společnosti se snaží dnes řada věd — biologie, architektura, hygiena, lesnictví, věda o státu a další.

Je však jediná věda, která má přímo ve své definici studium vztahu přírody a společnosti v prostoru a čase — a to je geografie. Je potěšitelné, že geografie v posledních letech stále více využívá této skutečnosti a stále více se uplatňuje při řešení problému. V samotné geografii, pak tento vývoj vyvolává změny, které vedou k zesílení směru v geografii, který sovětský vědec akademik I. P. Gerasimov nazval konstruktivní geografií.

2. Hlavní řešené problémy

Problémy s narušením životního prostředí naší socialistické společnosti se projevují i u nás. Je proto pochopitelné, že kolektivy geografů se v uplynulém období zabývaly různými aspekty životního prostředí. Potěšitelný je komplexní přístup našich geografů k řešení otázek životního prostředí.

Základní výzkum na úseku životního prostředí byl v uplynulém období v rámci Státního plánu základního výzkumu soustředěn do stěžejního úkolu II-5 Regionální klasifikace zdrojů geosféry.

Na rozdíl od uplynulého období se stále více geografů soustřeďovalo na výzkum tohoto úkolu, v němž byly řešeny problémy životního prostředí v rámci celé ČSR. Studie kolektivu pracovníků GÚ ČSAV „Životní prostředí ČSR" vydaná v souboru Studia geographica GÚ ČSAV byla rychle rozebrána a nyní se připravuje druhé vydání v SNP. Metodicky mají značný význam regionální studie otázek životního prostředí ve vybraných oblastech zejména v územích nyní nebo perspektivně ohrožených hospodářskou činností. Jsou to studie geografů o oblasti SHR, Ostravska, Břeclavska, Znojemska a dalších oblastí. Tyto studie zpracovávané kolektivy geografů jsou závažnými příspěvky k rozvoji teorie geografie a současně mají i praktický význam.

Značný pokrok pozorujeme i v odvětvových studiích. V geomorfologii je to zvýšená pozornost věnovaná studiu současných reliéfotvorných pochodů, zejména plošné a stržové eroze a jejího antropogenního ovlivnění. Probíhalo geomorfologické mapování v měřítku 1:200.000 v jednotlivých oblastech (Krušné hory, Šumava, jz. okraj Českého středohoří a přilehlá oblast Dolnooharské tabule aj.). V meteorologii, klimatologii a hydrologii zaslouží pozornost zejména výzkumy Hydrometeorologického ústavu, a to zvláště se zaměřením na problémy mezní vrstvy atmosféry a znečištění ovzduší a topoklimatu. Geografové rozpracovávají i otázky mezoklimatického mapování a klimatické rajonizace.

Značná pozornost je věnována vztahu srážkových a odtokových poměrů k synoptickým situacím v ročním chodu a časovým a prostorovým změnám hydrometeorologických jevů. V hydrologii je pozornost věnována ochraně podzemních vod i otázkám znečištění vod, zejména odpady ze zemědělské výroby. V biogeografii probíhá mapování v měřítku 1:200 000. V tisku jsou mapy geografického rozšíření půd v měřítku 1:200 000.

V ekonomické geografii byla zakončena ekonomickogeografická rajonizace území ČSR. Pozornost je věnována i otázkám hodnocení vývoje socio-ekonomické regionální struktury a perspektivním předpokladům této struktury. Vyzkoušena byla i konkrétní aplikace zejména na území severních Čech. Ekonomicko geografické studie v západních Čechách řešily otázky strukuralizace průmyslu a ekonomickogeografické vztahy mezi pivovarským průmyslem a pěstováním ječmene a chmele. Významná je studie zemědělství východních Čech a Hornomoravského úvalu. Stále více jsou v popředí pozornosti ekonomických geografů problémy geografie služeb a turizmu. Výsledky úkolů Státního plánu základního výzkumu jsou využívány v aplikacích při řešení úkolů státního plánu technického rozvoje. V Geografickém ústavu ČSAV se řeší úkol P 16-161-012 „Systém komplexní ochrany SHR a přilehlých oblastí před znečištěním". Aplikovaná geografie zaujímá jedno z čelných míst v pracích Státního ústavu pro územní plánování „Terplán". Člověk, jeho potřeby, podmínky jeho života a jeho hospodářské činnosti, využívání potenciálu území při zachování jeho obytných vlastností, ochrana přírodního (životního) prostředí tvoří hlavní náplň studijních a projektových plánů Terplánu. V rámci úkolu P 16 pracují ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury na řadě důležitých úkolů i geografové.

Výsledky práce našich geografů na úseku životního prostředí jsou využívány i v rámci úkolu RVHP „Vypracování opatření pro ochranu přírody a přírodních zdrojů", v kterém se spojily socialistické země k vypracování konkrétních opatření pro ochranu a tvorbu životního prostředí vyspělé socialistické společnosti. Geogra-

fové ČSSR v rámci tohoto úkolu RVHP koordinují činnost geografů NDR, PLR, SSSR, MLR, BLR a Jugoslávie. Naši geografové zkoušejí metody mezinárodní spolupráce geografů socialistických zemí. Právě v červnu 1975 pracovala na Ostravsku při studiu otázek životního prostředí komplexní expedice geografů socialistických zemí. Na ni budou navazovat obdobné expedice na území ostatních zemí, aby v roce 1980 vyvrcholily ve společné „Metodice ekonomického a vněekonomického hodnocení vlivu hospodářské činnosti na prostředí" a v doporučení vládám států RVHP.

Zvláštní význam pro geografii má kartografická tvorba a kartografická teorie. Mapa je specifický typ modelu, který je právě pro geografii charakteristický. Jde o zvláštní případ formalizovaného jazyka, jehož rozsáhlé používání v geografii způsobilo, že geografové dlouho nepociťovali intenzívní potřebu používat jiných typů formalizovaných sdělení. Rozvoj tematického mapování v posledních letech ještě více zvýraznil význam map při zpracování velkého množství geografických údajů. V minulé pětiletce geografové v rámci úkolu Státního plánu základního výzkumu nahromadili velké množství údajů, které jsou nyní postupně zpracovávány v tematických mapách, zejména měřítka 1:200 000 a 1:500 000. V SSR geografové pod vedením Geografického ústavu SAV připravují velký národní atlas Slovenska. V ČSR zatím vycházejí jednotlivé mapy, které můžeme vidět na výstavě. Připraven je projekt nového Atlasu ČSSR s mapami v měřítku 1:500 000.

V rámci spolupráce geodetických služeb socialistických zemí byla geodetickými a kartografickými službami socialistických států vyhotovena Mapa světa 1:2,5 mil. Na doporučení mezinárodní redakční rady byla v ČSSR zpracována studie o využití mapy pro tematické mapování. Na základě této mapy je v Geografickém ústavu ČSAV v rámci činnosti Komise geomorfologického výzkumu a mapování Mezinárodní geografické unie (IGU) redigována Mezinárodní geomorfologická mapa Evropy 1:2,5 mil., kterou s podporou UNESCO vydá Kartografie n. p. Naši kartografové věnují zvýšenou pozornost modernizaci kartografických výrobků, zejména mapám zpracovaným na transparentních fóliích. Je připravován jednotný informační systém geodézie a kartografie.

MNO připravuje pro služební potřebu nové vydání velkého Atlasu světa.

Kartografie plní — i když se značnými problémy a potížemi — svoje úkoly při zajištění map pro výstavbu i veřejnost.

Významných výsledků v posledním období dosáhla Názvoslovná komise při Českém a Slovenském úřadu geodetickém a kartografickém. Geografické názvosloví má nejen vědecký, ale i značný politický význam. Setkáváme se s ním v každodenním životě — v novinách, rozhlase, televizi. Je třeba konstatovat, že v geografickém názvosloví našeho státu a zejména v exonymech — tj. geografických názvech v zahraničí máme velké nedostatky. Geografické názvosloví je mezinárodně upraveno usneseními I. a II. konference OSN o geografickém názvosloví v Ženevě a Londýně. Skutečností je, že však nemáme žádný závazný předpis pro úpravu domácího názvosloví a naprostou nejednotnost v exonymech. Teprve od roku 1971 Názvoslovné komise postupně zavádějí pořádek, zejména na Slovensku bylo dosáhnuto již určité standardizace v názvech. Na druhé straně však nejsou našimi organizacemi dodržovány zásady OSN, k nimž naši představitelé připojili svůj podpis. Schválené názvy je pak třeba důsledně dodržovat. Bohužel ani tak závažná díla jako je velká československá encyklopedie připravovaná Encyklopedickým ústavem ČSAV v Praze nedodržují platné normy. Standardizace geografických názvů je proto jedním z hlavních úkolů geografů.

Čeští a slovenští geografové se v poslední době rovněž zapojili do společného programu socialistických zemí Interkosmos, zejména do problému výzkumu Země a Vesmíru. V tomto významném úseku jsme však zatím pouze na počátku.

Rozvoj geografických pracovišť ČSAV a vysokých škol

V uplynulém období došlo jen k pomalému růstu Geografického ústavu ČSAV, což souvisí s celkovou kádrovou a personální stagnací v ČSAV. Přes omezené možnosti však bylo v GÚ ČSAV dokončeno postupné vybavení řadou specialistů a zejména došlo k rozvoji přístrojového vybavení.

Na vysokých školách došlo k řadě úmrtí vedoucích kádrů, z nichž je třeba zejména uvést prof. dr. K. Kuchaře, doc. Vránu a doc. Šlampu.

Vědecké konference a semináře

V uplynulém období vědecká pracoviště uspořádala řadu významných konferencí. Největší byl mezinárodní speleologický kongres v Olomouci uspořádaný Palackého univerzitou. Kongres byl i osobním úspěchem vědeckého sekretáře doc. Vl. Panoše CSc. Pravidelně každý rok pořádal Geografický ústav ČSAV zasedání IGU Komise geomorfologického výzkumu a mapování pod vedením předsedy komise doc. dr. Jaromíra Demka, DrSc. KU pokračovala v pořádání úspěšných československo-polských seminářů.

V Brně bylo katedrou geografie s úspěchem uspořádáno sympozium na paměť umučených učitelů přírodovědecké fakulty UJEP prof. Koláčka, prof. Říkovského a doc. Hrudičky spojené s odhalením pamětní desky těmto mučedníkům v říjnu 1972.

Ve dnech 19.—23. 2. 1973 uspořádal GÚ ČSAV v Orlové Symposium RVHP o ekonomickém vlivu člověka na přírodu.

Významnou geografickou akcí byl 2. sjezd zeměpisců západočeského kraje v červnu 1973 v Plzni s celostátní účastí, na němž proběhla jednání v sekci ZDŠ, v sekci gymnázia, v sekci modernizace vyučování a v sekci regionální geografie.

Největší akcí naší Společnosti byly v roce 1974 oslavy 80. výročí založení Společnosti spojené s vědeckým symposiem, zaměřeným na problematiku životního prostředí a výchovy k životnímu prostředí za účasti zástupců geografických společností SSSR, PLR, MLR a NDR.

Celostátní charakter měla také dvoudenní Geografická konference uspořádaná k 30. výročí osvobození katedrou geografie přírodovědecké fakulty UJEP; zabývala se převážně tematikou životního prostředí a aplikacemi geografie v praxi. Katedra geografie s jihomoravskou pobočkou a studentským odborem pobočky uspořádala tři semináře s problematikou životního prostředí.

V roce 1974 uspořádal obor geologických a geografických věd PF UJEP seminář k Engelsově dialektice přírody a v roce 1975 katedra geografie téže fakulty geografickou sekci 4. ideologicko-metodologické konference PF UJEP za hojné účasti pracovníků z geografických pracovišť celé republiky.

Stagnace školské geografie

Zatímco vědecká geografie zaznamenala v podstatě další rozvoj, nedošlo nejen k rozvoji školské geografie, nýbrž naopak došlo k dalšímu prohlubování propasti, která vznikla mezi vědeckou a školskou geografií, na což bylo už upozorněno na českobudějovickém sjezdu ČSSZ.

Nejde v podstatě o zcela novou problematiku. Na nedostatky školské geografie a na prohlubující se její krizi upozorňovali někteří geografové již od konce padesátých let v souvislosti s tím, jak geografie pronikala do praxe a stávala se stále více pomocníkem socialistického budování. A to tehdy nebyly ještě žhavé otázky životního prostředí a nové nazírání na geografické prostředí a na krajinu, jak ho přineslo systémové a modelové paradigma.

Problémy s přípravami přestavby školství v oblasti geografie

I když má větší smysl napravit chyby a nedostatky, které jsou jednou z příčin odstavování geografie v systému škol 1. a 2. cyklu na vedlejší kolej, než se podrobně zabývat příčinami, které na toto místo geografii dovedly, přece je třeba některé momenty tohoto dosud neblahého vývoje připomenout, protože v podstatě dosud trvají. Patří sem především malá schopnost odpovědných geografických orgánů a pracovníků obhajovat význam geografie v ideovém, politickovýchovném a naukovém procesu školy a v soutěži s ostatními předměty. Tato obhajoba je ovšem obtížná, opírá-li se o takovou školskou geografii, jejíž obsah je deformovaný a zastarávající a tedy zjevně málo účinný pro plnění úkolů, které stojí před naším školstvím. Formální pak zůstává i řešení didaktických a ideologických otázek působení, vychází-li ze zastaralého pojetí předmětu. Odpovědní školští pracovníci nejevili a nejeví zájem o spolupráci v modernizaci geografie s vědeckými geografickými institucemi vysokých škol a akademií a možno říci, že až do 12. sjezdu ČSSZ nejevily o tyto otázky valný zájem ani uvedené instituce.

Oč v podstatě jde v školské problematice geografie je řečeno v tezích k jednání na tomto 13. sjezdu a v Memorandu ÚV ČSSZ, které jsou obsaženy ve Sborníku referátů „Zeměpis ve výchovně vzdělávacím systému". V podstatě jde o všestrannou modernizaci geografie, o zdůraznění pozornosti na krajinnou sféru, na systémový výklad této sféry, na řešení vztahu systému přírodního prostředí a systému lidské společnosti v prostoru a čase, o zavedení problematiky životního prostředí do školské geografie a o využití tohoto mocného naukového potenciálu k formování komplexního vědeckého světového názoru a k formování komunistického přesvědčení mládeže.

Příprava nových osnov škol 1. a 2. cyklu

Naše ČSSZ a její školská komise se od počátku zabývala problematikou přestavby našeho školství a připravovala si koncepce v oblasti geografie, které by byly adekvátní cílům této přestavby, jak jsou formulovány v jednání červencového pléna ÚV KSČ z roku 1973 a v dalších dokumentech, tj. komunistické výchově mládeže.

Proto také ÚV ČSSZ mohl zaujmout zdůvodněné negativní stanovisko k verzím návrhu osnov zeměpisu pro ZDŠ, které vypracoval dr. Jos. Doubrava a kolektiv a podat sám návrh učebních osnov geografie, jejichž druhá verze je publikována rovněž v již citovaném Sborníku referátů našeho sjezdu. Naše verze osnov byly předloženy MŠ ČSR s příslušnými návrhy na možné řešení. Kromě toho bylo MŠ ČSR předloženo již zmíněné „Memorandum ČSSZ", které v plném znění přejala i Slovenská geografická společnost a předložila ho MŠ SSR. Názory ÚV Slovenské geografické společnosti na osnovy zeměpisu pro ZDŠ jsou v naprosté shodě s názory ÚV ČSSZ, stejně tak i na způsob řešení této otázky.

Naproti tomu návrh osnov geografie pro gymnázia vypracovaný v Bratislavě byl sestaven v plné shodě s obsahem a cílem moderní geografie.

V souvislosti s řešením těchto otázek existuje ještě řada dalších problémů. Má-li být vybudován jednotný systém komunistické výchovy na našich školách, nemohou být nejednotně a nekomplexně řešeny ani prostředky této výchovy, mezi něž patří školská geografie. Jde např. o značné rozdíly mezi vyučováním zeměpisu ve školách 1. a 2. cyklu, jak v úrovni, tak i v chápání tohoto předmětu a v jeho návaznosti. Částečně je to způsobeno rozdílným způsobem přípravy učitelů zeměpisu na pedagogických fakultách a profesorů zeměpisu na přírodovědeckých fakultách. Tento rozdílný způsob je na druhé straně odrazem zmíněné rozdílnosti ve vyučování. Zásadně by osnovy škol 1. a 2. cyklu i studijní plány učitelského studia pedagogických a přírodovědeckých fakult měly být sestavovány v úzké souvislosti a návaznosti.

Závažným problémem v souvislosti s přestavbou školství zůstává okolnost, že zeměpis zmizel z osnov učňovských škol a zejména z odborných škol, kde měl významnou funkci a v moderním pojetí mohl mít ještě funkci významnější, zvláště při výběru těch partií, zejména obecné fyzické a ekonomické geografie, které se úzce vztahují k specializaci příslušné odborné školy, nebo kde příslušné geografické disciplíny jsou vyučovány v jiném předmětu (např. klimatologie a hydrologie v biologii atp.).

Problémy učebnic, atlasů, map a pomůcek zeměpisu

Současné středoškolské učebnice jsou odrazem zastaralých osnov, je v nich nejen řada nedostatků, nýbrž i vyslovených chyb.

Jejich nová tvorba si vyžaduje nejen nových přístupů, ale také větší součinnosti s katedrami vysokých škol, ústavů akademií a měla by být větší možnost se k nim vyjadřovat během tvorby a nikoliv teprve až jsou dány do užívání.

Současná práce v didaktice geografie a školský geografický časopis

Většina současných prací v oblasti didaktiky geografie je v podstatě poplatná a závislá na dosavadním obsahu učebnic a na dosavadních osnovách zeměpisu; většinou se zabývají formálními prostředky výuky zeměpisu, podmínkami výuky a metodami práce ve výuce zeměpisu např. ve večerním studiu, na interních školách pro pracující nebo se týkají přípravy učitelů zeměpisu ZDŠ. I když jde jistě o práce vyplývající z potřeb školy, nejsou pracemi v současné době z hlediska modernizace zeměpisného učiva a jeho postavení do služeb komunistické výchovy nejaktuálnější. Usilujeme-li o modernizaci obsahu studia škol 1. a 2. cyklu, musí ruku v ruce s ním jít modernizace obsahu a předmětu dadiktického výzkumu. Zde je třeba vyzvednout přírodovědeckou fakultou olomoucké univerzity řešený dílčí úkol „Geografické prostředí a člověk v rámci výzkumu — Stálá expozice názorných pomůcek pro školskou geografii" vedený doc. dr. Machyčkem. Je třeba vysoce ocenit myšlenku zřízení této expozice, jejíž původcem je prof. dr. Ot. Tichý CSc. a její plnou realizaci by bylo třeba bezvýhradně podporovat. V příštích letech by se měla didaktika geografie plně zaměřit na didaktické rozpracování po všech stránkách modernizovaného obsahu školské geografie a to koordinovaně. Do této práce by bylo ovšem třeba zapojit i další pracovníky přírodovědeckých a pedagogických fakult nežli jen didaktiky. Bude to vyžadovat i řešení výzkumného úkolu MŠ ČSR „Systém výchovy k životnímu prostředí na školách všech stupňů". V dokumentech, které k této problematice vyšly, je rozpracování geografické problematiky na nízké úrovni. Je morální povinností nejen didaktiků, nýbrž i dalších geografů z vysokých škol, zapojit

se do řešení této problematiky, chceme-li dosáhnout cílů, které jsme si na tomto sjezdu vytkli.

Pro rozvoj školské geografie a didaktiky geografie má neobyčejný význam školský geografický časopis. Proto nemůžeme nechat bez povšimnutí ani současný způsob vydávání tohoto časopisu.

Je známo, že samostatný školský časopis „Zeměpis ve škole" pod vedením prof. dr. Otakara Tichého, CSc., dosáhl velmi dobré úrovně a začal být průkopníkem nového nazírání na obsah a úkoly zeměpisu na školách 1. a 2. cyklu. Po této stránce také zeměpis v novém časopise „Přírodní vědy ve škole" obsahujícím oddíl biologie a geologie, oddíl chemie a oddíl zeměpisu, se pod vedením dr. Hany Fričové tímto směrem nadále rozvíjí. Toto opatření sloučení několika oborů se neosvědčilo, a proto podobné dřívější sloučení v časopis „Dějepis a zeměpis ve škole" bylo kritizováno, až došlo k dočasnému osamostatnění „Zeměpisu ve škole". Současné spojení tří oborů do jednoho časopisu by mělo být dočasné. Je zcela formální a není ani používáno tam, kde by mezi uvedenými předměty mohly být vazby. Na školách jejich užívání působí problémy, poněvadž všechny tři předměty nemohou být v různých učitelských kombinacích. Pokud toto spojení bude nutné, měl by oddíl zeměpisu být v samostatném svazečku.

Domníváme se, že by geografové z vysokých škol a akademie měli tomuto časopisu věnovat větší pozornost a psát do tohoto časopisu články, které by podporovaly modernizaci školské geografie a které by přinášely problematiku z teorie geografie a z oblasti ideové a politickovýchovné.

Problémy výuky geografie na vysokých školách

Tyto problémy se dotýkají učitelského studia na pedagogických a přírodovědeckých fakultách a odborného studia na přírodovědeckých fakultách.

Pokud jde o pedagogické fakulty jsou na rozdíl od přírodovědeckých fakult konány celostátní porady učitelů těchto fakult. Na takové poradě letos v květnu byly diskutovány otázky školské geografie v souvislosti s její modernizací, nebyly však diskutovány otázky, jak jsou pro vyučování moderně chápané školské geografie na těchto fakultách připravováni budoucí učitelé. A zde, a to se týká také přírodovědeckých fakult, je jeden z klíčů prosazování uvedené modernizace, neboť vysoké školy by měly jít v čele tohoto pokroku.

Takový úkol znamená nejen přebudování studijního plánu a jeho doplnění novými předměty, jako je nauka o krajině, ochrana a tvorba životního prostředí atd., nýbrž i přestavění sylabů a přednášek jednotlivých předmětů z hlediska systémového přístupu. Že to není krátkodobý problém a že ho nevyřeší jednorázově ani chystaná přestavba studia na vysokých školách, je zcela jasné. Na některých fakultách se s takovým postupem již započalo.

Jistým problémem učitelského studia na přírodovědeckých fakultách je otázka studijních kombinací. Prakticky jedinou studijní kombinací, pro kterou jsou dávána směrná čísla je tělesná výchova — zeměpis. Okolnost, že je to po řadu let jediná kombinace se zeměpisem, skýtá v sobě pro zdárný vývoj školské geografie jisté nebezpečí již proto, že jde o jednostrannost, zatímco ostatní předměty mají větší možnost kombinací. Tato jednostrannost je o to větší, že gymnaziální profesor této kombinace jak ukazuje zkušenost, učí výlučně tělesnou výchovu, což může znamenat, že po odchodu profesorů zeměpisu jiných kombinací do důchodu, může dojít k jisté krizi, která povede k tomu, že v ještě větší míře budou zeměpisu vyučovat profesoři jiných aprobací než zeměpisných.

Současný vývoj matematizace geografie a potřeby výchovy k životnímu pro-

středí ukazuje, že jako nejvhodnější kombinace studia se jeví matematika — zeměpis a biologie — zeměpis. Neznamená to ovšem, že by tato okolnost měla být důvodem pro zrušení kombinace tělesná výchova — zeměpis.

Další problémy učitelského studia jsou v postgraduálním studiu. Jeden z nich je obecný, a to konání odborné postgraduální přípravy v poměrně krátkém odstupu po dokončení studia, kdy učitel či profesor zeměpisu má ještě poměrně dostatečnou zásobu celkem nových znalostí a získal ve školské službě praktické poznatky z vyučovacího procesu, zatímco pro učitele a profesory mající patnácti až dvacetiletý odstup od dokončení studia není PGS vůbec organizováno. Podle našeho názoru by první stupeň postgraduálního studia měl být věnován především prohloubení pedagogických a didaktických znalostí, problematice světonázorové a politicko-výchovné práce, formám zájmové činnosti žáků a studentů ZDŠ a gymnázií a všem otázkám týkajícím se teorie a praxe provozu školy. Po odstupu asi patnácti let by měl být druhý stupeň postgraduálního studia věnovaný především odborné problematice zeměpisu, zejména novým aspektům a novým poznatkům v geografii.

Jiným problémem je obsah PGS, který často není ničím jiným než opakováním toho, co jednou již absolvent slyšel.

K dalším problémům patří otázka těch učitelů ZDŠ, kteří dříve absolvovali zrušené pedagogické instituty atp. Zde by mělo jít o zvýšení jejich kvalifikace po obsahové a právní stránce na současnou úroveň z hlediska současných potřeb vhodnou formou PGS.

Nelze si zastírat, že úroveň samé didaktiky jako vyučovacího předmětu, tak i samých výzkumů není na potřebné úrovni jako je tomu např. v některých socialistických státech. K tomu je třeba říci, že je třeba, aby se didaktici specializovali na jednotlivé disciplíny geografie. Pro hlubší didaktickou práci v nich je třeba rozumět této disciplíně hlouběji, stále sledovat její vývoj, teorii i praktické aplikace. K tomu ovšem nedává sám obsah učitelského studia dostatečný základ a bylo by tedy třeba hledat formy PGS, třeba i ve spolupráci přírodovědeckých a pedagogických fakult jak se s touto otázkou vyrovnat. Taková forma přípravy by byla vhodná pro získání dalších kvalifikovaných pracovníků v didaktice i z řad učitelů a profesorů ZDŠ a gymnázií a umožnila by jim i lepší přípravu k eventuálnímu rigoróznímu řízení.

Problémy odborného studia geografie jsou jiného charakteru a vyvstaly zejména při přípravách chystané přestavby studia vysokých škol.

I když v podstatě v padesátých letech vyšlo z jednotných studijních plánů, dospěl jejich vývoj vlivem různých okolností, mezi nimi odborného zaměření a zájmu učitelů a možností uplatnění v praxi k značné diferenciaci, která svým způsobem byla účelná také v tom, že si tyto fakulty vzájemně nekonkurovaly. Jednání o sjednocení studijních plánů byla značně složitá a obtížná, než se došlo k vyhovujícímu řešení, avšak katedry přírodovědeckých fakult budou mít ještě problémy s obsazováním přednášek jednak vzhledem k nestejnému vývoji a podmínkám na fakultách a také k nerovnoměrnému vývoji geografických disciplín na nich. Jisté potíže větší či menší budou mít fakulty s předměty zaváděnými v důsledku prudce postupující progrese v geografii. Patří sem např. nauka o krajině, jejíž problematika je na různých pracovištích chápána rozdílně, problematika ochrany a tvorby životního prostředí, systémový přístup a řada dalších otázek.

V současné době je hlavním problémem odborné studium geografické kartografie, protože v současné době není na žádné z fakult profesor nebo docent v aktivní službě. Řešení této otázky bude složité a dlouhodobé.

Závažnou otázkou dotýkající se geografie jsou návrhy na zřízení mezioborového přírodovědeckého studia ochrany a tvorby socialistického životního prostředí. I když samotné odborné studium geografie obsahuje dnes problematiku životního prostředí, řada okolností a společenská potřeba ukazuje, že takový druh studia je žádoucí podporovat.

Dalším problémem jsou směrná čísla, která jsou přidělována fakultám v oboru geografie. Základní podmínkou dalšího rozvoje geografie je jejich zvýšení a vytvoření dostatečné zálohy politicky vyspělých odborníků geografů různého zaměření v praxi. Ze zkušenosti víme, jak je obtížné najít pro potřeby vysokých škol a akademií potřebné kádrové zálohy.

Problémem zůstává i zajištění vysokoškolských učebnic, i když částečně se situace zlepšuje. V tisku je velká učebnice ekonomické geografie ČSSR, obecná fyzická geografie a připravují se učebnice pro pedagogické fakulty.

3. Uplatnění geografů v praxi

Teoretické předpoklady k uplatnění geografie a geografů v praxi

Již v úvodu bylo zdůrazněno, že v současné etapě vývoje vědy dochází k renezanci syntetických věd. Po období odvětvových výzkumů současné období vědeckotechnické revoluce potřebuje syntézu poznatků. Zejména složité problémy vztahu člověka a přírody nelze řešit odvětvově, nýbrž je třeba systémového, tj. syntetického přístupu.

Za této situace má geografie ojedinělou šanci získat si postavení jako fundamentální věda, která se zabývá syntézou vztahu člověka a prostředí v prostoru a čase. Zejména konstruktivní směr v geografii má bezprostřední praktické uplatnění.

Přehled hlavních prací uplatnění geografů v praxi

Vedle uplatnění odvětvových výzkumů v praxi, jak tomu již bylo v předchozím období — např. studia pokryvných útvarů ve spolupráci s geology, základových půd ve spolupráci se stavbaři, výzkum pramenů pro HMÚ, hydrologických prací apod. — hlavní význam pro uplatnění v praxi mají souborné syntetické geografické studie. Např. na KU ve spolupráci s Terplánem a Státní plánovací komisí byly vypracovány studie týkající se středních a severních Čech.

Hlavní význam však mají studie zpracované přímo v rámci Státního plánu technického rozvoje pro Federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj. Jsou to zejména studie týkající se severozápadních Čech. V GÚ ČSAV tak byla zpracována studie „Systém ochrany SHR a okolí před znečištěním", která byla bezprostředně využita v praxi. V současné době byla dokončena studie o plánovaných opatřeních pro ochranu životního prostředí v SHR do roku 1990, která obsahuje bezprostřední praktická doporučení.

Uplatnění geografů v praxi stále vzrůstá a jeho možnosti jsou větší, nežli jsou směrná čísla poskytovaná v současné době MŠ. Je celá řada teoretických předpokladů pro uplatnění geografie a geografů v praxi; v předchozí části referátu byla o řadě z nich řeč. Hlavní síla a přednosti analytických disciplín fyzické geografie, jako jsou geomorfologie, klimatologie, hydrologie, pedogeografie a biogeografie vzhledem k jejich příbuzným disciplínám, spočívá v tom, že vysokoškolská příprava geografů tohoto zaměření se neomezuje pouze na úzký okruh jevů a procesů, které tyto disciplíny studují, nýbrž obsahuje i celý systém

krajinné sféry, jehož jsou tyto jevy a procesy elementy, takže takový specialista je schopen řešit vzájemné vztahy a vazby, hraniční problematiku, mezioborové problémy. Absolvent — geograf je vybaven kromě toho postačujícím matematicko-fyzikálním základem, základními znalostmi programování, systémového přístupu a systémové analýzy, které mu umožňují řešit nejmodernějšími metodami i velmi složité otázky. Protože geografie sama je jednou z hlavních věd o životním prostředí a protože geograf je vybaven znalostmi teorie životního prostředí a jeho ochrany a tvorby, je jeho uplatnění zejména v kolektivech zabývajících se problematikou životního prostředí, umístění technických zařízení v krajině, v urbanismu, zemědělství, v lesnictví a dalších oborech společenské činnosti nanejvýše užitečné. To se týká i absolventů — ekonomických geografů, kteří ve studiu ekonomických jevů a procesů vycházejí ze systémového přístupu a na rozdíl od odborníků příbuzných věd jsou vybaveni znalostmi přírodního systému krajiny, což jim umožňuje řešit nejen komplexní problematiku socioekonomických jevů a procesů v krajině, nýbrž i složitou a aktuální problematiku vzájemných vztahů a interakcí lidské společnosti a její činnosti s přírodou.

V současné době procesy vědecko-technické revoluce mohutně poznamenávají krajinu, bohužel spíše záporně, ba ji výrazně mění. Proto se zájem různých oborů, a to zejména technických, obrací stále více na krajinu, která sice může být objektem studia i jiných disciplín, avšak jedině geografie ji studuje komplexně, včetně objektů vytvořených lidskou činností. Mapování krajinné sféry a jejich elementů, její regionalizace a návrhy na optimální využití, studium fungování krajiny a prognóza vývoje jsou tak aktuální pro potřeby praxe, že např. v PLR byly již podány návrhy na zřízení Státní geografické služby na obdobné úrovni jako je např. Státní geologický ústav.

Přehled hlavních prací uplatnění geografů v praxi

Absolvent geografie se zaměřením na meteorologii, klimatologii a hydrologii může studovat meteorologické, klimatické a hydrologické jevy a procesy, a to s ohledem na krajinu a její složky na problémy bioklimatologické, ochrany čistoty ovzduší a vody a v dalších otázkách životního prostředí, jakož i prognóz počasí a hydrologických prognóz.

Absolvent se zaměřením geomorfologie a kvartér je schopen řešit nejen teoretické otázky vývoje reliéfu, nýbrž i komplexně praktické úlohy z oboru základových půd, zásob podzemních vod v praktické aplikaci při lokalizaci a zakládání staveb, komunikací, úpravě vodních toků, meliorací, protierozních opatření atd.

Absolvent zaměření pedogeografie a biogeografie je schopen pracovat v pedologických institucích a posuzovat důsledky lidské činnosti na půdu a organismy z hlediska složitých procesů v krajině a komplexně posuzovat problémy ochrany přírody a otázky tvorby a ochrany životního prostředí.

Absolvent — fyzický geograf rozumí krajině jako celku, zná procesy a zákonitosti, které v ní vládnou a mechanismy, jimiž se krajina řídí, proto je schopen nejen regionalizace, nýbrž i předpovídat následky zásahů do krajiny, což má základní význam pro tvorbu a ochranu zdravého životního prostředí.

Hlavním úkolem absolventa ekonomické geografie je studium geografických struktur a jejich komplexnosti a sepjetí s prostředím, studium jednotlivých socioekonomických prvků těchto struktur jako průmyslu, zemědělství, obyvatelstva, osídlení, dopravy, cestovního ruchu i jejich komplexů, jako regiónů, států i nadstátních útvarů a na základě toho projektovat optimální či žádoucí struktury a systémy, a to v úzkém sepjetí s přírodními komponentami krajin či oblasti.

Jeho užší zaměření je na geografii výroby a geografii obyvatelstva a sídel s ohledem na problematiku ochrany a tvorby životního prostředí, a to zejména ve výzkumných i projekčních institucích zabývajících se komplexními otázkami území, jeho plánování a využití, v podnicích zahraničního i vnitřního obchodu, cestovního ruchu atd.

Absolventi kartografické specializace jsou schopni kartograficky zpracovávat geografické jevy z oblasti přírodní a společenské na analytických, komplexních a syntetických mapách, redigovat a sestavovat geografické mapy a atlasy a pracovat v různých institucích jako autoři, odborní redaktoři a sestavitelé map a atlasů.

Přehled hlavních pracovišť s uplatněním geografů v praxi

Geografové různého zaměření a specializací se mohou uplatňovat v různých geografických a negeografických institucích, a to v podobě geografických kolektivů anebo jako jednotliví pracovníci v kolektivech speciálního a technického zaměření. Také zde není možné vyjmenovat všechny organizace a instituce, kde geografové jsou nebo mohou být zaměstnáni. Hlavní instituce, v nichž se již dnes geografové uplatňují nebo mohou nalézt uplatnění jsou:

— Hydrometeorologický ústav a jeho pobočky
— Česká technická inspekce čistoty ovzduší
— Krajské, okresní a městské hygienické a epidemiologické stanice — ochrana ovzduší a vod
— Ústavy a zařízení ministerstva zemědělství a výživy, lesního a vodního hospodářství, energetiky, investičního rozvoje, dopravy
— Projektové organizace jako Terplán, Urbion, Agroprojekt, Ústavy architektury a urbanismu atd.
— Ústavy hlavních architektů velkých měst
— Ústavy ČSAV, SAV a vysokých škol
— Geotest, vodohospodářské výzkumné a projekční instituce
— Ústavy ochrany přírody a památkové péče, cestovního ruchu, rekreace
— rezort geodézie a kartografie, vojenské instituce
— komise NV odpovídající svým posláním Radě pro životní prostředí při vládě ČSR
— odbory plánovací a výstavby KNV, ONV, MěNV.

Problémy s uplatňováním geografů v praxi

Problémy s uplatněním geografů v praxi mají nejrůznější charakter.

Jak známo v období před druhou světovou válkou bylo uplatnění geografů v praxi značně ojedinělé, a to převážně v profesi klimatolog, hydrolog a kartograf. Od padesátých let s procesem přeměny geografie ve vědu s exaktními prvky a nabývající stále více charakter informačně-diagnostický, prognostický, plánovací a syntetický, začali se geografové v dalších geografických disciplínách uplatňovat v různých institucích, kde dosáhli často ve své práci výrazných úspěchů. Přesto je však třeba stále jejich uplatnění probojovávat, protože v podvědomí vedoucích pracovníků podniků, ústavů a organizací, kde by se geografové mohli nejen dobře uplatnit, ale sehrát i významnou roli s přihlédnutím ke komplexnímu a syntetickému charakteru geografie, přežívají dosud zastaralé názory na geografii, které si tito pracovníci odnesli ze střední školy a které také i dosavadní školská geografie bohužel utvrzuje.

Dále to jsou malá směrná čísla, která jsou dávána pro odborné studium geografie na přírodovědeckých fakultách, a to často i přes rok. Pak místa, která by

zaujali geografové, jsou často obsazována absolventy technických a jiných škol a možné pozice geografů se pak stále zmenšují.

Dalším problémem spojeným s uplatněním geografů je rozdíl v nomenkltaurním označení možného pracovního zařazení v podnicích s nomenklaturním označením absolventů geografie. Tak např. geograf-geomorfolog v projektových podnicích je přijímán jako geolog, geograf-hydrolog je přijímán jako hydrogeolog, v jiných zase jako inženýr. Okolnost, že podniky mají tato nomenklaturní označení ovlivňuje nepřímo i směrná čísla dodávaná MŠ pro odborné studium geografie na základě požadavků Státní plánovací komise. Na základě této nomenklatury pak narůstají často směrná čísla vysokých škol technických a jejich absolventů na příslušných pracovištích, kteří se pak řadu let pracně přeškolují na profese, v nichž na své vysoké škole dostali jen základní encyklopedické znalosti.

4. Srovnání české geografie se stavem a trendy ve vývoji geografie v zahraničí

Hlavní trendy světové, hlavně sovětské geografie

Celkově lze říci, že světová geografie a zejména sovětská geografie zachytila možnosti, které dává současný trend k syntéze vědeckých poznatků zejména na úseku vztahu přírody a člověka. Geografie využívá nových možností, které se ukazují na úseku využívání matematických metod, strojně-početní techniky i nových poznatků o Zemi získaných teledetekcí. Dále pokračuje rozvoj dílčích oborů geografie a dopředu se vysouvají některé obory, které dosud byly zanedbávány — je to např. geografie rekreace, geografie služeb. Velký rozvoj prožívá tematická kartografie, zejména v souvislosti se začínající automatizací sběrů údajů pomocí sensorů a zpracování map.

Na druhé straně však vyvstávají pro geografii některá nebezpečí tam, kde není schopna uspokojit požadavky praxe. Je to rozvoj např. regionální ekonomiky nebo vědy o prostředí (environmental science), které přebírají některé funkce geografie.

Celkově však lze říci, že postavení geografie je pevné a v mezinárodním měřítku si v ostrém boji udržuje své místo fundamentální vědy, která řeší problémy důležité pro současné lidstvo.

IGU a další vládní mezinárodní organizace, v nichž působí geografové

I v IGU se projevily některé tendence odpovídající současným trendům v geografii, a to hlavně ve složení komisí, kde lze pozorovat silný nástup syntetických oborů. Byla vytvořena komise Člověk a prostředí a zejména řada komisí ekonomicko-geografických, zatímco tradiční fyzickogeografické komise ustoupily do pozadí. V celkové situaci v IGSU však IGU zaostala, protože nebyla schopna prosadit velké programy na mezinárodní úrovni, jako jsou v biologických vědách (Man and Biosphere), hydrologických vědách (hydrologická dekáda), geologických vědách (program geologických korelací) ap.

Spolupráce s UNESCO probíhala jen v omezeném rámci na dílčích programech, z nichž u nás největší je program Mezinárodní geomorfologické mapy Evropy koordinovaný IGU Komisí geomorfologického výzkumu a mapování se sídlem v GÚ ČSAV.

Z ostatních nevládních organizací byla největší spolupráce s INQUA, zejména díky jejímu prezidentovi dr. V. Šibravovi DrSc., řediteli ÚÚG.

Národní komitét geografický

Za poslední období se pod vedením prof. dr. E. Mazúra DrSc., člena korespondenta ČSAVa SAV podstatně rozvinula práce NK, který se po celé období pravidelně scházel a organizoval naši spolupráci s IGU. Zejména v posledním období v souvislosti s přípravou kongresu v Moskvě se činnost podstatně vystupňovala. Přispěly k tomu i pravidelné schůzky představitelů národních komitétů geografických socialistických zemí, které vznikly z iniciativy předsedy Národního komitétu sovětských geografů akademika I. P. Gerasimova. Tak byly uskutečněny v roce 1973 schůzky ve Varně, 1974 v Komárně a Nitře, 1975 v Neubrandenburgu. Tyto schůzky jsou velmi významné pro koordinaci činnosti geografů socialistických zemí ve světovém měřítku.

Styk a spolupráce s geografy socialistických zemí

Vedle zmíněných schůzek představitelů národních komitétů probíhá i výměna názorů a styk v rámci bilaterálních styků, zejména při příležitosti národních kongresů. Stalo se již pravidelným zvykem, že národních kongresů se zúčastňují zástupci společností socialistických zemí — jak konečně vidíme letos poprvé i na našem sjezdu.

Spolupráce se rozšiřuje i v rámci bilaterárních dohod, jako jsou např. dohody mezi ČSAV a akademiemi socialistických zemí. Skutečností však je, že tyto dohody jsou z různých příčin zatím málo využívány k opravdové spolupráci a zůstávají víceméně na úrovni vzájemné výměny informací.

Uplatnění geografů v úkolech RVHP

V posledních letech se podstatně rozvinula spolupráce geografů na úkolu RVHP „Vypracování opatření pro ochranu přírody a přírodních zdrojů". Spolupráce probíhala hlavně na dvou úkolech, přičemž zejména na úkol 1.3 Vypracování metodiky ekonomického a vněekonomického hodnocení vlivu člověka na přírodu se soustředila spolupráce geografů NDR, PLR, ČSSR, SSSR, MLR, BLR a Jugoslávie. Novými formami práce je např. právě zakončená expedice expertů socialistických zemí při studiu životního prostředí Ostravska. Na tuto expedici budou navazovat expedice do modelových oblastí ostatních socialistických zemí v letech 1976—1980. V současné době se posuzuje návrh GÚ SAV na vytvoření nového úkolu pro 6. pětiletku. Vzhledem k tomu, že práce jsou poměrně dobře financovány FMTIFR, bylo by vhodné i větší zapojení vysokých škol než dosud. V této souvislosti je třeba neobyčejně kladně hodnotit výsledky, kterých v úkolu RVHP v ostravské modelové oblasti dosáhla Pedagogická fakulta v Ostravě.

5. Perspektiva české geografie

Teoretická fronta

Při veškeré snaze o prosazení geografie v praxi nelze zapomínat na teoretické zázemí. Ve světové vědě v současné etapě vědeckotechnické revoluce dochází k prudkému vývoji a změnám. Jsou spojeny s matematizací gegrafie, se zaváděním fyzikálních a chemických metod a s využíváním dalších nových technik, systémové analýzy a s aplikací systémové teorie. V zavádění systémové teorie a systémové analýzy má předstih bratislavská přírodovědecká fakulta. Na brněnské přírodovědecké fakultě je již tradiční příprava fyzických geografů v mate-

matickо-fyzikálním základu, statistických metodách, v programování a od minulého školního roku také v systémovém přístupu a v systémové analýze. Zavedena je již i příprava v nauce o krajině a v ochraně a tvorbě životního prostředí a v chemii vody a atmosféry, která bude perspektivně rozšířena i na chemii půd.

Zvláštní význam pro rozvoj geografického teoretického myšlení a pro aplikaci systémového přístupu v geografii mají práce J. Demka „Teoretická geografie: principy a problémy" a „Systémová teorie a studium krajiny" z roku 1974, které se staly základními učebnicemi nejen pro geografii, nýbrž i pro postgraduální studium jiných vysokých škol. Značné nedostatky jsou však v práci Státního pedagogického nakladatelství, které jen částečně plní úkol zajištění potřebných moderních pomůcek pro učitele našich škol. Přes některé úspěchy jako je Votrubcova Geografie Afriky, jsou i významné neúspěchy, jakou je poslední kniha prof. dr. Kunského Československo — fyzicky-zeměpisně. Přes řadu záporných recenzí — nejen z kruhů geografů — na velkou učebnici fyzické geografie ČSSR od J. Kunského SPN znovu vydalo publikaci se závažnými chybami a nedostatky, které místo aby učitelům pomohly je naopak uvádějí ve zmatek. Hlavně pak SPN nevydává učebnice, které by byly tolik potřebné. Omluvou není, že SPN nenachází autory mezi našimi geografy. Vždyť je možné vydat překlady autorů dobrých knih z ostatních socialistických zemí.

Na úrovni jsou vcelku teoretické výzkumy v jednotlivých oborech geografie, ale značně zaostala komplexní fyzická a ekonomická geografie. Největší nedostatky jsou v kartografii, která zejména na univerzitních pracovištích byla zaměřena spíše do historie než do perspektivních potřeb.

Klasickým příkladem zaostávání geografické teorie u nás jsou otázky ekologie krajiny. Je všeobecně známo, že zakladatelem ekologie krajiny je západoněmecký geograf C. Troll. V NDR tato syntetická věda dosáhla významných výsledků pracemi prof. E. Neefa, prof. G. Haaseho, prof. H. Richtera a dalších. U nás však byla teorie krajiny zcela zanedbána, přesto, že pro praxi má neobyčejný význam. Toto zanedbání má jistě své příčiny v geografech samých, zejména v těch, kteří po dvě desítky let byli vedoucími činiteli geografie na našich vysokých školách.

Výsledkem pak je, že tohoto oboru se zmocnili biologové (např. Ústav ekologie krajiny ČSAV je v kolegiu speciální biologie). Přitom teoretické otázky přírodní a zejména kulturní krajiny jsou základem regionálního plánování, rekultivací ap. a je třeba, aby geografové se jimi zabývali. Poměrně málo publikací je i o teoretických otázkách životního prostředí, kde nás předbíhají architekti, biologové, právníci a jiné vědy. V současné době probíhá příprava na zcelování zemědělské půdy (2. agrární revoluce), která povede k zásadním změnám funkce naší krajiny. A opětně geografové zcela zaostali v teoretické přípravě, ačkoliv od kolonizace našeho státu v 11. a 12. století půjde asi o největší geografické změny vůbec.

Uplatnění geografů v praxi, zejména v socialistické integraci

Je zcela zřejmé, že podobně jako i v jiných oborech nemůže česká a slovenská geografie obsáhnout celou šíři problematiky řešenou světovou geografií. I v praktickém uplatnění geografie se zatím většinou omezujeme na území našeho státu, i když byly již učiněny některé pokusy — a je třeba říci, že zdařilé pokusy — o řešení otázek v zahraničí. I větší expedice do zahraničních zemí — např. známá expedice do Austrálie — budou spíše výjimkou.

Mimořádná příležitost pro naši geografii se však v posledních letech naskýtá

v rámci socialistické integrace zemí RVHP. Vytváření týmů odborníků složených z geografů více socialistických zemí, kteří se navzájem doplňují, umožňuje komplexní výzkum modelových území. Jsme tu teprve v začátcích, ale zejména v rámci úkolu RVHP 8 — Vypracování opatření pro ochranu přírody a přírodních zdrojů — se otevírají velké možnosti.

Rozvoj geografických pracovišť

Napjatá celostátní situace v pracovních silách asi neumožní další větší rozvoj geografických pracovišť akademií i vysokých škol. Tím více vystupuje potřeba zkvalitňovat kádry a plnit plán výchovy kádrů sestavený nejen pro jednotlivá geografická pracoviště, ale ÚV ČSSZ i pro celou českou geografii. Zejména potřebujeme více universitních profesorů, docentů a doktorů geografických věd. Je třeba se rovněž zaměřovat na mladé politicky vyspělé geografy, kterým v rámci vědecké výchovy je třeba vytvořit podmínky pro vědecký a politický růst. Je to hlavní úkol pro příští období, protože současný stav, kdy velká část povinností spočívá pouze na malém počtu soudruhů, je neúnosný.

Mezinárodní aktivita, zejména vzhledem ke kongresu IGU v Moskvě

V červenci a srpnu 1976 se koná v SSSR XXIII. mezinárodní geografický kongres. Je to poprvé, kdy v socialistickém státě bude uspořádán vrcholný sjezd světové geografie. Sovětští soudruzi věnují této události velkou pozornost a je naší povinností přispět ke zdaru sjezdu. S tím ovšem souvisí i početnější účast českých a slovenských geografů v Moskvě. Příští ÚV ČSSZ v úzké spolupráci s československým a sovětským národním komitétem musí účasti našich geografů věnovat mimořádnou pozornost. Sborník ČSSZ věnuje zvláštní číslo sjezdu. Je třeba si uvědomit, že zajištění účasti je nejen odbornou, ale i vrcholně politickou událostí.

6. Závěr

Současný stav naší i světové geografie je vrcholně nadějný. Jsou všechny předpoklady, aby geografie — a zejména socialistická geografie — si uchovala své postavení fundamentální vědy řešící základní problémy současného lidstva. Společným úsilím geografů na školách, vědeckých ústavech i akademiích jistě bude odstraněna současná krize školské geografie a odpovědní pracovníci Ministerstva školství ČSR jistě pochopí, že špatná práce několika pracovníků Výzkumného ústavu pedagogického ještě neznamená krizi geografie. Před námi stojí závažné úkoly jak v rozvoji geografické teorie, tak i praxe, ale současně jsou tu kádry odborně i politicky vyspělých geografů, kteří splní úkoly, které na ně klade socialistická společnost, naše vláda i strana. Socialistická integrace geografů států RVHP pak otevírá netušené perspektivy do dalšího období.

V tomto referátu jsme se mohli zbývat jen hlavními problémy a v přednáškách a zejména v diskusích v sekcích jistě se objeví další cenné podněty pro naši práci ve prospěch celé naší společnosti i socialistického tábora.